

АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ

1.6.2. Відсутність необхідних знань для належного повідомлення про випадки корупції, суб'єктів, уповноважених їх розглядати, а також механізму ефективного розгляду таких повідомлень

Удосконалення законодавства про захист викривачів корупції, яке відбулось у жовтні 2019 року та у червні 2021 року, посилило гарантії їх захисту, визначило механізми реалізації відповідних гарантій та запровадило фінансове стимулювання громадян до повідомлення про відомі їм факти корупції. Проте позитивний ефект від нормативного закріплення цих гарантій поки незначний, що обумовлено, зокрема, низьким рівнем обізнаності населення із можливими способами повідомлень про корупцію та процедурами розгляду таких повідомлень, недовірою до якості розгляду та зневірою у своєчасності та співмірності реагування на повідомлення, відсутністю єдиного каналу для подання повідомлень про корупцію.

Проведене у 2020 році дослідження виявило, що державні службовці, дізнавшись про порушення антикорупційного законодавства, надають перевагу повідомити про це керівнику установи, антикорупційному уповноваженому, а вже потім спеціально уповноваженим суб'єктам у сфері протидії корупції¹.

Водночас дослідження забезпечення органами каналів повідомлень про корупцію у 2020 році показало, що в більшості органів не забезпечено створення всіх передбачених законом каналів повідомлення, не розмежовано внутрішні та регулярні канали подання повідомлень, не розроблені процедури прийняття та розгляду повідомлень про корупцію, надавалась незначна кількість методичної допомоги потенційним викривачам. При цьому якість повідомлень є низькою, оскільки в них часто відсутні конкретні фактичні дані².

У 2019 році прийнято Директиву про захист осіб, які повідомляють про порушення законодавства Союзу, що є базовим документом із захисту викривачів у Європейському Союзі³.

Директива передбачила такі способи подання повідомлень: внутрішнє повідомлення (інформація про порушення повідомляється всередині організації), зовнішнє повідомлення (інформація про порушення повідомляється компетентним органам) та публічне розкриття (інформація про порушення повідомляється в публічній сфері).

Щодо українського законодавства, то в 2019 році були внесені зміни до Закону України «Про запобігання корупції» і канали для повідомлення про корупцію стали наближені до європейських стандартів. Так, Законом передбачено функціонування таких каналів для подання повідомлень: внутрішні канали (повідомлення про корупцію керівнику або уповноваженому підрозділу (особі) організації), регулярні канали (повідомлення про

¹Так, на питання «Як ви діятимете, якщо Вам стало відомо про порушення вимог антикорупційного законодавства працівником органу?» варіант повідомити безпосередньому керівнику чи керівнику органу обрали 54,7 % респондентів, повідомити антикорупційному уповноваженому – 22,7%, повідомити НАБУ, НАЗК або поліції – 8,4%, журналістам – 1,2%. Див.: Антикорупційна доброчесність 2020: аналітичний огляд за результатами соціологічного дослідження. - К., Національне агентство з питань запобігання корупції, 2021. URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2021/07/Doslidzhennya-Antykoruptsiyna-dobrochesnist-2020.pdf>.

²Див. Моніторинговий звіт щодо виконання норм Закону України «Про запобігання корупції» в частині захисту викривачів центральними органами виконавчої влади та обласними державними адміністраціями у 2020 році. – Київ: ТОВ РЕД ЗЕТ, 2021. URL: https://acrec.org.ua/wp-content/uploads/2021/08/research-nazk-v-NNNN_compressed.pdf.

³Директива про захист осіб, які повідомляють про порушення законодавства Союзу. 2019. URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2019-0366_EN.html#title2.

корупцію органам прокуратури, Національну поліцію України, Національне антикорупційне бюро України, Державне бюро розслідувань, Національне агентство з питань запобігання корупції (далі в цьому підрозділі – НАЗК)) та зовнішні канали (повідомлення про корупцію через засоби масової інформації, журналістів, громадські об'єднання, професійні спілки).

Змінами до Закону України «Про запобігання корупції» від 01.06.2021 передбачено функціонування Єдиного порталу повідомлень викривачів, який зробить процес подання повідомлень про корупцію простим та зручним, забезпечить конфіденційність та анонімність викривачам. Також цим Законом було уніфіковано процедуру розгляду повідомлень про корупцію.

Враховуючи низький рівень обізнаності населення із можливими способами повідомлень про корупцію, процедурами розгляду таких повідомлень, недовіру до якості розгляду та зневіру у своєчасності та співмірності реагування на повідомлення, а також визначені у п. 2.6.2. Антикорупційній стратегії на 2021 – 2025 роки очікувані стратегічні результати, у **Державній антикорупційній програмі на 2023 – 2025 роки** передбачено виконання заходів, які будуть визначені у Стратегії комунікації у сфері запобігання та протидії корупції та дозволять підвищити рівень обізнаності громадян щодо способів (каналів) повідомлення про корупцію та механізмів розгляду повідомлень.

Законом України «Про запобігання корупції» передбачено, в яких випадках викривачі можуть повідомляти інформацію з обмеженим доступом зовнішніми каналами повідомлення. Проте це не стосується інформації, яка містить державну таємницю, з цього приводу в Законі зазначено, що порядок повідомлення такої інформації визначений законом. Водночас досі відсутній порядок та канали повідомлення такої інформації.

Закон має гарантувати всім громадянам право на розкриття інформації про корупцію або загрозу суспільним інтересам, незалежно від місця роботи викривача, будь то органи національної безпеки, Збройні сили, органи досудового розслідування або розвідувальні органи.

Водночас якщо викривач, наприклад, працює у Міністерстві оборони України, Генштабі Збройних Сил України чи СБУ, його можуть притягнути до відповідальності за розголошення державної таємниці.

У зв'язку з тим, що внутрішні канали для повідомлень про корупцію, які містять в собі інформацію, що віднесена до державної таємниці, таємниці слідства, а також службової інформації, яка була зібрана в процесі оперативно-розшукової, контррозвідувальної діяльності, у сфері оборони країни наразі відсутні, у **Державній антикорупційній програмі на 2023-2025 роки** запропоновано створити такі канали.